

รูปแบบการสงเคราะห์เชิงบูรณาการของพระสงฆ์ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย

A Model of Integrative Public Assistance of the Sangha In the Northeast of Thailand

พส:มหาบัชช กิจจสาโร (แสงคำภา)*

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ ได้แก่ ๑) เพื่อศึกษาหลักการสงเคราะห์ในพระพุทธศาสนา ๒) เพื่อศึกษาหลักการสงเคราะห์เชิงบูรณาการของพระสงฆ์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และ ๓) เพื่อศึกษาวิเคราะห์รูปแบบการสงเคราะห์เชิงบูรณาการของพระสงฆ์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเก็บข้อมูลด้านประชากร จำนวน ๙๒ รูป/คน โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก แบบมีโครงสร้างและไม่มีโครงสร้าง และใช้แบบสอบถามย่อยและแบบสอบถามกลุ่ม แล้วนำเสนอผลการศึกษารวบรวม ด้วยการพรรณนาเชิงวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า พระพุทธเจ้าทรงใช้สังคหวัตถุ ๔ ได้แก่ ทาน การสงเคราะห์ด้วยวัตถุมี อาหาร เสื้อผ้า ที่ปกอาศัย และยารักษาโรค ปิยวาจา การสงเคราะห์ด้วยคำพูดที่อ่อนหวาน มีสาระประโยชน์ ควร ฟัง อุตถจริยา การสงเคราะห์ด้วยประโยชน์ส่วนรวม ทั้งในญาติอรรถจริยา โลกัตถจริยา และสมานัตตต การสงเคราะห์ด้วยการวางตัวเสมอต้นเสมอปลาย

ในบรรดา พระสงฆ์ ๓ รูป นี้ได้แก่ พระปพนพัชร จิรธมโม ได้ให้การสงเคราะห์แก่ผู้ป่วยโรคมะเร็ง ระยะสุดท้าย ด้วยการรักษาพยาบาลด้วยสมุนไพร และธรรมโอสธได้แก่การเจริญพระกรรมฐานทั้งสมถะ และวิปัสสนา พระครูสุตศาสนการ (พระมหาไพฑูริย์ เขมธโร) ได้ให้การสงเคราะห์ แก่เยาวชนและ ประชาชนที่ติดยาเสพติด ด้วยกุศโลบาย อันเหมาะสมเช่น ให้รักษาศีล เจริญสมาธิ และสติ ควบคู่กับการ รักษาด้วยสมุนไพร และจัดหาอาชีพให้ และพระครูศีลวราภรณ์ (เฉลิม ฐิตีสีโล) ได้ให้การสงเคราะห์ แก่ เด็กกำพร้าด้วยการนำเข้าสู่การศึกษาตามลำดับตั้งแต่อนุบาลจนถึงประถมศึกษา มัธยมศึกษาและระดับ อุดมศึกษาจนเต็มความสามารถของเด็ก และได้้นำประชาชนให้ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียง มาใช้ในการดำรง

* นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย:มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ชีวิตเช่น การปลูกฝังภูมิคุ้มกัน เป็นต้น ถ้าหากวิเคราะห์รูปแบบการสงเคราะห์ของพระสงฆ์ ๓ รูป ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย

สรุปได้ดังนี้ (๑) พระปพนพัทธ์ จิระมโฆ เน้นการสงเคราะห์ ด้านสุขภาพและอนามัย (๒) พระครูสุตศาสนการ (พระมหาไพฑูริย์ เขมธโร) เน้นการสงเคราะห์ด้วยการให้ความรู้เรื่องโทษพิษและภัยของสิ่งเสพติดและ (๓) พระครูสีลวราภรณ์ (เฉลิม ฐิตีสีโล) เน้นการสงเคราะห์ ด้านการศึกษาและอาชีพแก่เยาวชนตลอดถึงประชาชนทั่วไป

คำสำคัญ: รูปแบบ, การสงเคราะห์เชิงบูรณาการ

Abstract

The aims of this research were 1) to study the principles of assistance in Buddhism, 2) to study the principles of assistance of the Sangha in the Northeast of Thailand and 3) to analytically study a model of integrative public assistance of the Sangha in the Northeast of Thailand. This study was qualitative research. The sample of this study, including 92 informants (monks/ laypeople), was used in data collection which employed in-depth interview (both structured and unstructured forms) and questionnaires (individual and group forms). The data then were presented by employing descriptive analysis.

The research results: revealed that Buddha used IV Sangahavatthu (Pāli: saṅgahavatthu, bases if social solidity, principles of service) to assist people. That is, generosity or charity (Pāli: dāna) is made by providing food, cloth, residential places and medicine. Kindly speech (Pāli: piyavācā) is conducted by giving polite, kind or beneficial speech. Useful conduct (Pāli: atthacariyā) is practiced together with beneficial conducts for the relatives and the world (Pāli: ñātatthacariya and lokatthacariya). Equality consisting in impartiality (Pāli: samānattatā) is made.

The monks in Northeast performed public assistance by using the principles of Buddha. For example, Phraphaponput Jiradhammo used the assistance principles of giving four requisites and dhamma talk to cancer patients in the final incurable stage; Phrakrusutasasanakan (Phaitoon Khematharo) took the drug additive youth and people to treatment; Phrakrusilavarapon (Chalerm Thitisilo) supported the orphans to be

educated in the primary and secondary schools and encourages people to use the principles of sufficiency economy such as Kim Soonk bamboo planting.

In conclusion, 1) Phraphaponput Jiradhammo emphasizes on health public assistance, 2) public assistance of Phrakrusutasasanakan (Phaitoon Khematharo) emphasizes on realization of drug advantages and disadvantages and 3) that of Phrakrusilavarapon (Chalerm Thitisilo) emphasizes on assisting education approach and jobs for youth and general public.

Keywords: A Model, Integrative Public Assistance

๑. บทนำ

พระสงฆ์กับชาวบ้านมีความสัมพันธ์กัน อย่างไม่ไถ่ชิตมาตั้งแต่สมัยพระพุทธกาลแล้ว ก็โดย พึ่งพาอาศัยกันและกัน การสร้างวัดและการอุปถัมภ์ด้วยปัจจัยสี่ เกิดขึ้นจากความเลื่อมใสศรัทธาของชาวบ้าน พระสงฆ์มีหน้าที่ศึกษารธรรมปฏิบัติธรรมและเผยแผ่พระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า ให้เข้าถึงประชาชน บางทีพระสงฆ์ก็เป็นที่ปรึกษาและเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของชาวบ้านด้วย เพื่อเป็นปฏิการะตอบแทนชาวบ้านผู้ให้ปัจจัย ๔ ในการดำรงชีพ เพื่อปฏิบัติสมณธรรม เพื่อให้พวกเขาได้รับประโยชน์ทั้งในภพนี้และในภพหน้า และประโยชน์ในระดับสูงสุดด้วย ในการประกาศศาสนาครั้งแรกพระพุทธเจ้า จึงได้ส่งพระอรหันต์สาวกจำนวน ๖๐ รูปออกไปเผยแผ่พระศาสนา โดยมีปฐมโอวาทแสดงเจตนาไว้ชัดเจน ในการสงเคราะห์ประชาชนเพื่อประโยชน์สุขของชาวโลกทั้งหลายด้วยพุทธดำรัสตั้งนี้ว่า

ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลาย จงจาริกไปเพื่อประโยชน์สุขแก่ชนจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูล และความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ทั้งหลาย อย่าไปทางเดียวกันสองรูป จงแสดงธรรม มีความงามในเบื้องต้น มีความงามในท่ามกลาง และ มีความงามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์ พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะ บริสุทธิ์บริบูรณ์ครบถ้วน^๑

ในพุทธกาลสูตร พระพุทธเจ้าทรงตั้งเดือนให้ภิกษุสงฆ์ระลึกถึงการอุปถัมภ์ของชาวบ้านและการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันระหว่างภิกษุสงฆ์กับชาวบ้าน ซึ่งก่อให้เกิดประโยชน์แก่ทั้งสองฝ่าย มีใจความดังนี้

ภิกษุทั้งหลาย พรหมณ์และคหบดีทั้งหลาย ผู้บำรุงอุปถัมภ์ เธอทั้งหลาย ด้วยจีวรบิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจจัย เกสัชบริหาร ชื่อว่าเป็นผู้มีอุปการะมาก แก่เธอทั้งหลาย การที่เธอทั้งหลาย แสดงธรรม มีความงามในเบื้องต้น มี

^๑ วิม.(บาลี) ๔/๓๒๑๒๗. ที.ม. (ไทย). ๒/๑๕.

ความงามในท่ามกลาง และมีความงามในที่สุด พร้อมทั้งอรรถ และพยัญชนะ ประกาศพรหมจรรย์ บริสุทธิ บริบูรณ์ ครบถ้วน แก่พราหมณ์และคหบดี เหล่านั้น ชื่อว่าเธอ ทั้งหลายก็มีอุปการะมากแก่ พราหมณ์และคหบดี ทั้งหลาย ภิกษุทั้งหลาย คฤหัสถ์และบรรพชิต ต่างพึงพาอาศัยกันและกัน อยู่ประพฤติพรหมจรรย์ เพื่อต้องการสลัดโอฆะ ออกให้ได้ เพื่อทำที่สุดแห่งทุกข์ โดยชอบ ด้วย ประการดังกล่าวนี้^๒

จากปฐมโอวาทในการประกาศพระศาสนา ครั้งแรก เมื่อพระพุทธเจ้า ตรัสถึงการอนุเคราะห์ ชาวโลก ก็ได้ระบุไว้ว่าเป็นเรื่องทางด้านจิตใจ หรือด้านวัตถุสิ่งของ แต่มักเข้าใจกันว่าเป้าหมาย ของพระพุทธศาสนาน่าจะเป็นการช่วยสัตว์โลกให้ เกิดการพัฒนาทางจิตใจและปัญญามากกว่าจะ เป็นการช่วยอนุเคราะห์ช่วยเหลือด้านวัตถุ ซึ่งเป็น เรื่องทางโลก ส่วนในใจความที่สองดูจะเป็นการ สนับสนุนความคิดที่ว่า การอนุเคราะห์ช่วยเหลือ ชาวโลกและการทำประโยชน์สุขแก่คนจำนวนมาก ของพระสงฆ์เป็นต้น, ดังนั้น ธรรมทานหรือ การให้ พระธรรม เป็นหน้าที่ของพระสงฆ์ ส่วนคฤหัสถ์ มีหน้าที่สงเคราะห์ แก่พระสงฆ์ในด้านอามิสทาน หรือปัจจัยสี่ ถึงกระนั้น เมื่อกล่าวถึงการอนุเคราะห์ สงเคราะห์ หรือช่วยเหลือเกื้อกูลของพระสงฆ์ต่อ ชาวบ้านในพระพุทธศาสนา ก็ยังมองไปตามจารีต คือการสงเคราะห์ด้านการพัฒนาจิตใจและปัญญา ในประเทศไทยสถาบันพระพุทธศาสนา ซึ่งคณะ สงฆ์เป็นกำลังสำคัญแต่เดิมมิได้มีธรรมเนียมปฏิบัติ

ในการสร้างสถานที่เพื่อสงเคราะห์ประชาชนทาง ด้านวัตถุอย่างนักบวช ในศาสนาคริสต์ เช่น การตั้ง ศูนย์ดูแลผู้ป่วยโรคมะเร็งระยะสุดท้าย หรือศูนย์ ดูแลเด็กกำพร้า เป็นต้น การสงเคราะห์ชาวบ้าน ของพระสงฆ์ในอดีตที่เป็นรูปธรรมมากที่สุด ก็คือ เรื่องการศึกษา เนื่องจากวัดเป็นศูนย์กลางของ ชุมชนอยู่แล้ว วัดจึงทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางการ เรียนรู้ โดยมีพระสงฆ์เป็นทั้งผู้สอนหนังสือและ อบรมศีลธรรมแก่ลูกหลานชาวบ้านในชุมชนมาเป็น เวลานาน จนกระทั่งเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงระเบียบ การบริหารราชการแผ่นดิน จึงมีการแยกเป็นกระทรวง ทบวงกรมต่างๆ แบบตะวันตก การศึกษาจึง เปลี่ยนไปอยู่ในอำนาจหน้าที่ของกระทรวงศึกษาธิการ บทบาทของวัดในการให้การศึกษอบรมจึงค่อยๆ ลดลงเป็นลำดับ เมื่อกาลเวลาเปลี่ยนแปลงไป คณะ สงฆ์บางส่วนได้พิจารณาเห็นความจำเป็นในการที่ สงฆ์ต้องสงเคราะห์ประชาชนด้านอื่นๆ ด้วย เช่น การช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษา การดูแล เด็กกำพร้า การรักษาพยาบาล ฯลฯ แต่การที่สงฆ์ บางส่วนหันมาทำงานด้านการสงเคราะห์ประชาชน อย่างจริงจังเช่นนี้ ทำให้เกิดคำถามจากบุคคลทั่วไป ที่ยึดถือตามจารีตที่ว่า พระสงฆ์มีหน้าที่อบรมสั่ง สอนพระธรรมซึ่งเป็นการพัฒนาทางจิตใจและ ปัญญา ไม่มีหน้าที่รักษาพยาบาลคนเจ็บป่วย หรือ ช่วยสอนอาชีพแก่ชาวบ้าน งานเช่นนี้ควรเป็นของ คฤหัสถ์มากกว่า ตัวอย่างเช่น กรณีการตั้งสถานที่พักฟื้นของผู้ป่วยโรคเอดส์ระยะสุดท้าย ของวัด พระบาทน้ำพุ จังหวัดลพบุรี พระอุดมประชาทร ซึ่ง

^๒ ขุ.อิติ. (ไทย) ๑/๖๗๘.

เป็นเจ้าของอวาสวัตได้กล่าวถึงปัญหานี้ว่า ช่วงแรกเราได้รับการต่อต้าน ชาวบ้านและองค์กรศาสนาไม่เข้าใจในบทบาท เป็นแนวความคิดที่ขัดแย้ง ว่าเป็นหน้าที่ของพระหรือไม่ แต่ก็ตัดสินใจที่จะดำเนินการ ถึงแม้จะถูกรังเกียจก็พยายามทำความเข้าใจกับประชาชนทั่วไป^๓

ปัจจุบันนี้พระสงฆ์ไทยไม่ค่อยได้ให้การสงเคราะห์ช่วยเหลือประชาชนมากนัก ทั้งนี้ เพราะวัดก็มีได้เป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้เช่นในอดีตอีกต่อไป ดังนั้น จึงมีความเห็นจากหลายๆ ฝ่ายว่า บทบาทด้านการสงเคราะห์ของสงฆ์ น่าจะเป็นผลดีแก่พระพุทธศาสนามากกว่าผลเสีย ทั้งนี้ มีตัวอย่างจากกิจกรรมของนักบวชของพระพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน ที่มีการดำเนินการในลักษณะของมูลนิธิ เพื่อช่วยเหลือประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อน^๔ ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า บทบาทของพระสงฆ์ในอดีตจนถึงปัจจุบัน จะให้การสงเคราะห์ประชาชนในด้านธรรม มากกว่า การสงเคราะห์ด้วยวัตถุ กล่าวคือ พระสงฆ์ส่วนใหญ่มุ่งแต่การแสดงธรรม มากกว่าที่จะนำพาชาวบ้านให้รู้จักทำมาหากินหรือสร้างอาชีพ แต่ปัจจุบันนี้ ประเทศไทยของเราก็ยังมีพระสงฆ์ ส่วนหนึ่งทำงานด้านการสงเคราะห์ชาวบ้านในด้านต่างๆ ทั่วทุกภาคของประเทศไทย ถ้าหากคิดเป็นสัดส่วนแล้ว ก็ยังถือว่า มีจำนวนน้อยกว่านักบวชในศาสนาอื่นอยู่ เช่น ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย พระสงฆ์นักพัฒนาหรือ

นักสังคมสงเคราะห์มีอยู่ไม่มากเมื่อเทียบกับพระธรรมทูตและพระนักเผยแผ่พุทธศาสนาที่มีชื่อเสียงในปัจจุบันนี้ ทั้งนี้ หากจะมองในภาพรวมแล้วพระสงฆ์ยังมีประโยชน์ต่อสังคมไทยอย่างอนงอนันต์ โดยเฉพาะการเผยแผ่ศีลธรรม การจัดการศึกษา และการสงเคราะห์ประชาชน ซึ่งเมื่อศึกษาถลกลงไป ในส่วนของการส่งเสริมเศรษฐกิจในชุมชนอันเป็นการพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านให้ดีขึ้น จะพบว่า ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันพระสงฆ์ได้เข้ามาช่วยเหลือและดำเนินการอันเป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตของชาวบ้านในหลายด้าน หากมองย้อนกลับไปไตร่ตรองถึงภาพอดีตของไทยดูแล้ว พระสงฆ์ยังมีบทบาทในการแก้ปัญหาความเป็นอยู่ของชาวบ้านได้ เพราะพระสงฆ์มีปัจจัยที่เอื้อต่อการส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจ ชุมชนของชาวบ้านอยู่มิใช่น้อย ที่สำคัญที่สุด คือ แรงศรัทธาที่ประชาชนมีต่อพระสงฆ์พร้อมทั้งคุณลักษณะของพระสงฆ์ไทย มีพื้นเพเป็นคนชนบทอยู่แล้ว ย่อมมีสำนึกที่ปลูกให้เข้าถึงความทุกข์ของชาวบ้านได้ไม่ยาก ดังนั้น ในหลายชุมชนในชนบทวัดจึงยังเป็นศูนย์กลางของชุมชนอยู่ พระสงฆ์หลายรูปได้พยายามรื้อฟื้น และแสวงหาบทบาทในการเป็นผู้นำชาวบ้านในยุคภาวะทางสังคมและเศรษฐกิจอยู่ในขั้นวิกฤติ ขึ้นมาใหม่โดยพยายามมองปัญหาสังคมปัจจุบัน ซึ่งมีความสลับซับซ้อนขึ้นให้ชัดเจนและตรงจุด พยายามค้นหาแก่นของธรรมะ เพื่อนำมาประยุกต์ให้เข้ากับ

^๓ บุษงา ตโนภาส, *สังคมสงเคราะห์ศาสตร์*, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๑), หน้า ๒๓.

^๔ พระมหาสมจินต์ สมมาปัญญา, *พระพุทธศาสนาในอินเดีย พัฒนาการและสารัตถธรรม*, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๗๙.

กาลสมัย แล้วนำมาเป็นหลักในการแก้ปัญหาและพัฒนาชีวิตและความเป็นอยู่ของชาวบ้านและชุมชนให้ดีขึ้นมีอยู่หลายรูป

ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัย สนใจผลงานด้านงานสงเคราะห์ของพระสงฆ์ ๓ รูป ดังนี้

๑. พระปพนพัชร จิระมโฆ เจ้าอาวาสวัดคำประมง ตำบลสว่าง อำเภอพรหมนิคม จังหวัดสกลนคร ท่านเป็นพระสงฆ์ที่ทำงานด้านการสงเคราะห์ผู้เปี่ยมละเร็งระยะสุดท้าย

๒. พระครูสุตศาสนการ (พระมหาไพฑูริย์ เขมธโร) เจ้าอาวาสวัดพุทธเกษม ตำบลหนองกุ้ง อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น ท่านเป็นพระนักพัฒนาและได้จัดตั้งศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชนอำเภอน้ำพอง เพื่อช่วยเหลือเยาวชนที่มีปัญหาครอบครัวปัญหายาเสพติดปัญหาการเรียนเป็นต้น

๓. พระครูศีลวราภรณ์ (เฉลิม ฐิตินิโธ) เจ้าอาวาส วัดโนนเมือง ตำบลโนนเมือง อำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา ท่านเป็นพระนักพัฒนาเป็นบิดาของเด็กกำพร้า และมีศูนย์ปฏิบัติการแนะนำอาชีพให้แก่ชุมชนด้วย

จากประเด็นปัญหาที่สำคัญดังกล่าวข้างต้น พบว่า การทำงานด้านการสงเคราะห์ ของพระสงฆ์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ยังมีประเด็นให้ศึกษาหลายอย่างด้วยกัน เช่น ประเด็นที่ผู้เห็นด้วยและไม่เห็นด้วย ในส่วนที่เห็นด้วยก็ให้การสนับสนุนด้วยปัจจัยสี่ เป็นอย่างดี ในส่วนที่ไม่เห็นด้วยก็คัดค้านโจมตี

ด้วยเหตุผลนี้ ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการสงเคราะห์เชิงบูรณาการของพระสงฆ์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย” เพื่อ

ให้ทราบถึงหลักการสงเคราะห์ ในพระพุทธศาสนา หลักการสงเคราะห์เชิงบูรณาการของพระสงฆ์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และศึกษาวิเคราะห์รูปแบบการสงเคราะห์เชิงบูรณาการของพระสงฆ์ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ว่ามีปัญหาในประเด็นใดบ้าง มีคุณค่า ต่อสังคม เศรษฐกิจและคุณค่าด้านจิตใจอย่างไร และเพื่อเข้าใจสภาพปัญหาในการดำเนินงานด้านสังคมสงเคราะห์ ผู้ตกยาก ตลอดจนการแสวงหารูปแบบงานสงเคราะห์เชิงบูรณาการ ต่อไป

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาหลักการสงเคราะห์ในพระพุทธศาสนา

๒. เพื่อศึกษาหลักการสงเคราะห์เชิงบูรณาการของพระสงฆ์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

๓. เพื่อศึกษาวิเคราะห์รูปแบบการสงเคราะห์เชิงบูรณาการของพระสงฆ์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) และเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเก็บข้อมูลแบบผสมผสาน ทั้งภาคสนาม ข้อมูลด้านประชากรมีจำนวน ๙๒ รูป/คน โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้างและไม่มีโครงสร้าง และใช้แบบสอบถามย่อยและแบบสอบถามกลุ่ม แล้วนำเสนอผลการศึกษาวิจัยด้วยการพรรณนาเชิงวิเคราะห์ เครื่องมือในการวิจัย ประกอบด้วย ๑) สมุดจดบันทึก ๒) เครื่องบันทึกเสียง และ ๓) กล้องถ่ายรูปโดยใช้โทรศัพท์มือถือ

วิธีการเก็บข้อมูล

๑. รวบรวมข้อมูลเบื้องต้นจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยแยกออกเป็น ๒ กลุ่ม คือ ๑) เอกสารข้อมูลชั้นปฐมภูมิ (primary Source) โดยใช้พระไตรปิฎกภาษาไทย และภาษาบาลี ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย รวมถึงตำราเอกสารที่เป็นผลงานเขียนเกี่ยวกับการสงเคราะห์ของพระสงฆ์ ๓ รูป ในงานวิจัยนี้ และ ๒) เอกสารข้อมูลชั้นทุติยภูมิ (Secondary source) ได้แก่ ผลงานเขียนของนักวิชาการทางพระพุทธศาสนาและนักวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการสงเคราะห์รวมถึงบทความ วารสาร หนังสือวิชาการที่เกี่ยวข้อง

๒. รวบรวมข้อมูลภาคสนาม โดยดำเนินการสำรวจพื้นที่และข้อมูล (Field Work) โดยการเข้าไปในพื้นที่เป้าหมายเพื่อสำรวจพื้นที่และข้อมูลประวัติความเป็นมา แนวคิด ของผู้ให้การสงเคราะห์ ผู้ได้รับการสงเคราะห์ และผู้ให้ข้อมูล โดยแบ่งออกเป็น ๒ ส่วน คือ ๑) การสัมภาษณ์ โดยมีกรอบคำถาม (มีโครงสร้าง) โดยผู้ให้สัมภาษณ์ คือ ผู้ให้การสงเคราะห์ ผู้ได้รับการสงเคราะห์ และผู้ให้ข้อมูล ทั้งพระสงฆ์ฆาธิการ และผู้ทรงคุณวุฒิในพื้นที่ และการสัมภาษณ์ แบบไม่มีกรอบ (ไม่มีโครงสร้าง) โดยสัมภาษณ์ ญาติพี่น้อง ของผู้เข้ามารับการสงเคราะห์ เพื่อหาข้อมูลเพิ่มเติม ทั้งการสัมภาษณ์ แบบมีกรอบ และไม่มีและ ๒) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมของผู้เข้ารับการสงเคราะห์ และการสังเกตแบบ

ไม่มีส่วนร่วม ในพิธีกรรมที่เฉพาะบุคคลภายในเท่านั้น การสังเกตทั้งสองแบบนี้ มุ่งเพื่อให้ได้ข้อมูลตามกรอบที่เป็นปรากฏการณ์จริง

๔. ผลการวิจัย

๑. หลักการสงเคราะห์ในพระพุทธศาสนา การสงเคราะห์ ช่วยเหลือกันและกัน ระหว่างพระสงฆ์กับชาวบ้าน ถือเป็นหลักที่สำคัญมากในพระพุทธศาสนา เพราะต่างฝ่าย ก็พึ่งพาอาศัยกัน พระพุทธเจ้าจึงได้วางหลักปฏิบัติไว้ให้พระสงฆ์ และฆราวาส ถือปฏิบัติต่อกัน ได้แก่ สังคหวัตถุ ๔ คือ ทาน ปิยวาจา อัตถจริยา และสมานัตตตา^๕ พระเทพเวที (ป.อ. ปยุตโต) ได้ให้ความหมายการสงเคราะห์ไว้ว่า มีลักษณะที่เปลี่ยนแปลงไป ไม่เคยหยุดนิ่ง ความหมายนี้น่าจะสอดคล้องกับสถานการณ์ของสังคมไทย และให้คุณค่า ที่สะท้อนปรัชญาการทำงานสงเคราะห์ตามแบบไทยได้ดีที่สุด ก็น่าจะเป็นการทำงานอย่างครอบคลุม และกว้างขวาง และมีใช่เป็นการให้ความช่วยเหลือเพียงอย่างเดียวที่เคยยึดถือกันมา แต่ให้ความหมายของการสงเคราะห์ในแง่ของบูรณาการทางสังคม คือ การทำให้สังคมรวมกันได้ ไม่ให้เกิดการแตกฉานระหว่างคนในสังคมนี้^๖ การสงเคราะห์แบ่งออกเป็น ๓ ลักษณะ คือ สงเคราะห์ด้วยวัตถุอย่างดีเลิศ สงเคราะห์ด้วยวัตถุสิ่งของเท่าที่ตนเองมี และสงเคราะห์ด้วยวัตถุสิ่งของเลวกว่าวัตถุสิ่งของที่ตนมีตนใช้ การสงเคราะห์มี ๒ ฝ่าย คือ ฝ่ายดี เช่น ให้

^๕ ที่ ปา.๑๑/๑๔๐/๑๖๗.๒๖๗/๒๔๔.

^๖ พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต), *คินความหมายแท้ของสังคมสงเคราะห์*, ถอดเทปจากการสนทนากับพระเทพเวที โดยกลุ่มนักสงเคราะห์ ที่สถานพำนักสงฆ์ศาลากลางสระ จังหวัดประทุมธานี ๑๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๒.

ด้วยจิตเมตตากรุณา และฝ่ายไมตรี เช่น ให้อภัยไม่พอใจ ส่วนที่สามคือ จุดมุ่งหมายของการสงเคราะห์ เช่น เพื่อการบูชาคุณ อนุเคราะห์ สงเคราะห์ เป็นสาธารณประโยชน์ และให้การสงเคราะห์เพื่อสร้างบุญบารมีของตน

ผู้ให้การสงเคราะห์ด้วยธรรมจะต้องมีอุดมการณ์ คือ เป็นนักพูด นักปาฐกถา นักเทศน์ หรือพระนักเผยแผ่ที่มีประสิทธิภาพ พูดแล้วคนฟังเข้าใจได้ง่ายและเห็นภาพที่เทศน์ได้อย่างชัดเจน จะต้องมียุทธศาสตร์ที่ถูกต้องแม่นยำ นอกจากนี้ ผู้ให้การสงเคราะห์หรือนักเทศน์ นักพูดนี้ ฟังมีความเสียสละอย่างเช่น พระพุทธองค์ทรงเทศน์โปรดแก่พระสงฆ์ เทวดาและชาวบ้านทั่วไป เมื่อกล่าวถึงรูปแบบของการสงเคราะห์ ด้วยธรรมทาน แบ่งเป็น ๒ รูปแบบ คือ สงเคราะห์เป็น วิทยาทาน และสงเคราะห์ เป็นอภัยทาน หมายถึงการให้อภัยไม่ถือโทษแก่คนอื่นเมื่อเขาทำผิด

พระพุทธเจ้า ทรงเป็นนักสงเคราะห์ผู้ยอดเยี่ยมกว่าใครๆ ในโลกนี้ เพราะพระองค์ทรงให้การสงเคราะห์ต่อชาวโลก ต่อพระญาติและในความเป็นพุทธะ นอกจากนั้น เหล่าพระสาวกเองก็ให้ความสำคัญในการสงเคราะห์ต่อกันเอง เช่น พระอุปัชฌาย์ให้การสงเคราะห์แก่สังฆวิหาริกของตน และต่อประชาชนอีกด้วย เช่น การสอนธรรม การให้วัตถุสิ่งของ เพื่อสงเคราะห์ในคราวที่เขาเดือดร้อนหรือต้องการความช่วยเหลือทางวัตถุ เช่น ต้องการที่พักอาศัยค้างคืนในวัด แม้คบตีทั้งหลาย เช่น ท่านอนาถปิณฑิกเศรษฐีนักธุรกิจใหญ่ ผู้ใจบุญ

ก็ให้การสงเคราะห์แก่พระสงฆ์และแก่ชาวบ้านจนทรัพย์แทบหมดไม่เหลือ ขณะที่กษัตริย์หรือเจ้าครองนคร ก็ทรงได้ให้การสงเคราะห์แก่ประชาชนของตนในรัฐ เช่น ส่งเสริมอาชีพแก่เกษตรกร และแจกธัญพืช

หลักธรรมที่ส่งเสริมสนับสนุนการสงเคราะห์ ได้แก่การเป็นคนมีสาราณียธรรม คือเมตตาทายกรรม เมตตาวิจิตรกรรม และเมตตามโนกรรมเป็นต้น^๗ และมีกรุณา จาคะ ปัญญา อยู่ในใจ เป็นพื้นฐาน ย่อมทำให้ตน เป็นผู้ที่กล้าเสียสละแก่คนอื่นได้ ทั้งด้วยวัตถุและธรรม เช่น พระสงฆ์ต่างก็ช่วยเหลือกันดูแลความเจ็บป่วยบ้าง ช่วยทำความสะอาดบริเวณกุฏิบ้าง ซักผ้าจีวรให้กันบ้าง สามัคคีธรรมเป็นหลักธรรมที่พระสงฆ์และคฤหัสถ์ ฟังนำมาสงเคราะห์กันด้วยกายกรรม วิจิตรกรรม และมโนกรรมให้เป็นไปในทิศทางที่สร้างสรรค์ เกื้อกูลอนุเคราะห์ไม่เห็นแก่ตัว ทานบารมีในทศบารมี เป็นการบ่มอุปนิสัย เมื่อตนได้สงเคราะห์แก่คนอื่นแล้ว ก็ถือว่าได้สร้างทานบารมีไม่รู้สึกเสียตายทรัพย์หรือวัตถุสิ่งของที่ให้การสงเคราะห์ไปแล้ว มีแต่ใจที่เบิกบานเอิบอิม ทานมัย ตามหลักบุญกิริยาวัตถุ เป็นบุญอย่างหนึ่งสำเร็จด้วยการสงเคราะห์ด้วยอาามิสทาน เช่น การให้ที่พักอาศัย การให้ปัจจัย ๔ ทานและบริจาคตามหลักทศพิธราชธรรม และสังคหวัตถุ มีลักษณะการสงเคราะห์ในระดับกว้างหรือคนเป็นจำนวนมากในประเทศ และจาคะในฆราวาสธรรม เน้นการให้การสงเคราะห์แก่สถาบันครอบครัว สถาบันที่เล็กที่สุดในโครงสร้างทางสังคม

^๗ ทีปา.๑๑/๓๑๗/๒๕๗.อง ฉกก๒๒/๒๘๒-๓/๓๒๑-๓

ในปัจจุบัน

๒. หลักการสงเคราะห์ของพระสงฆ์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยพระพนพพัชร จิระมโม เจ้าอาวาสวัดคำประมง ได้ให้การสงเคราะห์ผู้ป่วยโรคมะเร็งระยะสุดท้าย โดยการรักษาพยาบาลอย่างถูกต้องตามหลักแพทย์แผนไทย และด้วยวิธีการที่หลากหลาย เช่น หลักสัปปายะ ๖ ในทางพระพุทธศาสนา เช่นการให้ผู้ป่วยเจริญวิปัสสนากรรมฐาน ให้มีสติระลึกรูปร่างตามหลักไตรลักษณ์ คือ ให้เห็นรูปร่าง โดยความเป็น อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา พร้อมด้วยการใช้สมาธิบำบัด สวดมนต์ ภาวนา และเดินจงกรม ควบคู่กับการใช้ดนตรีบำบัด และธรรมชาติบำบัด โดยการใช้สมุนไพรบำบัด เช่นการล้างพิษ ด้วยสมุนไพร แก้ว ๗ ดวง แก้วไข่ ๓ ถูๆ แก้วปัดหัวตัวร้อน เป็นต้น

พระครูสุตศาสนการ (พระมหาไพฑูริย์ เขมธโร) ได้ให้การสงเคราะห์ด้วยการรักษาผู้ติดยาเสพติดและสุราทุกประเภท เนื่องจากผลกระทบจากยาเสพติดและสุรา ในพื้นที่อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น เช่น ปัญหาการกระทำรุนแรงต่อเด็กและสตรีการกระทำรุนแรงในครอบครัว กลุ่มศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตชุมชน จึงมีวัตถุประสงค์ในการดำเนินงาน ต้องการให้ลดละเลิกยาเสพติดและสุรา ผลการดำเนินโครงการเป็นที่น่าพอใจ เพราะได้ให้การช่วยเหลือเยาวชนประชาชน ทั้งในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น และจังหวัด ไกล่เคียง พระสงฆ์และผู้เกี่ยวข้องในโครงการ ได้ทำการสงเคราะห์ผู้ติดยาเสพติดและดื่มสุรา ด้วยกุศโลบายที่เหมาะสมแก่ผู้ติดยาเสพติด ได้แก่ศีล สมาธิ และปัญญา และสมุนไพรบำบัด จิตบำบัด อาชีพบำบัด จนสามารถ

บำบัดรักษาผู้เสพยาให้หายขาด และไม่หวนไปเสพยาเสพติดอีกต่อไป

พระครูศีลวราภรณ์ (เฉลิม ฐิตีสีโล) ได้ให้การสงเคราะห์และพัฒนาในหลายๆ ด้าน เช่น ด้านวัตถุและธรรมควบคู่กันไป ในหลายรูปแบบ การสงเคราะห์ เช่น การทำวัดให้เป็นสถานที่จัดกิจกรรมต่างๆ ทางสังคม เช่น การจัดโรงเรียนและมูลนิธิ สาธารณประโยชน์ มีการจัดโครงการพัฒนาแหล่งน้ำให้พอเพียงแก่การอุปโภคบริโภคตลอดปี และสาธารณสมบัติ มีการจัดโครงการพัฒนาสิ่งแวดล้อมในหมู่บ้าน และการจัดโครงการต่างๆ เข้าไปช่วยเหลือประชาชน เช่น โครงการเกษตรผสมผสาน ส่งเสริมอาชีพแก่เด็กกำพร้า ที่ท่านได้ให้ความสงเคราะห์ กว่า ๓๐๐ คน ต่อปี ทั้งในด้านการเรียนการสอน ครู อาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา ที่ท่านได้ตั้งโรงเรียนขึ้นมา เพื่อเป็นการส่งเสริมการศึกษาแก่เยาวชน ท่านเองก็เป็นครูสอนวิทยากร บรรยายพิเศษ ปาฐกถา อบรมแก่เยาวชน การอบรม ศาสนทายาท ส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรม การให้ทุนการศึกษาแก่เยาวชน การก่อตั้งโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา เพื่อเป็นส่งเสริมการศึกษาสงเคราะห์แก่เยาวชนผู้ด้อยโอกาส

๓. วิเคราะห์รูปแบบการสงเคราะห์เชิงบูรณาการของพระสงฆ์ในภาค ตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย

รูปแบบการสงเคราะห์ของพระพนพพัชร จิระมโม ใช้ ๕ รูปแบบหลัก คือ สงเคราะห์ด้วยการให้ความรู้ด้านสุขภาพ สงเคราะห์ด้วยเทคโนโลยีทันสมัย สงเคราะห์ด้วยกระบวนการที่

เหมาะสมแก่ผู้ป่วย สงเคราะห์แก่สังคม และรูปแบบการสงเคราะห์ทั้งทางกายและทางจิตใจ หากพิจารณาในแง่ของคุณค่าที่มีต่อสังคม จะเห็นว่าทำให้สังคมได้สมาชิกที่หายป่วยจากโรคร้ายและครอบครัวได้รับความอบอุ่นใจ แม้ว่าจะไม่ได้หายทุกรายก็ตาม คุณค่าด้านเศรษฐกิจ ทำให้เกิดกระบวนการสร้างงาน สร้างอาชีพแก่ประชาชนในพื้นที่วัดคำประมง เช่น เจ้าหน้าที่ดูแลสวนสมุนไพร ซึ่งมีพื้นที่ปลูกกว่า ๕ ไร่ ซึ่งเป็นสมุนไพรที่นำมารักษาโรคมะเร็งทั้งหมด รวมถึงการสร้างงานเขียน นิตยสารเผยแผ่ผลงานการรักษาโรคไปสู่มวลชน ประชาชน ตลอดจนการนำไปสู่โลกไร้พรมแดน เช่น จัดประชาสัมพันธ์ผลงานและกระบวนการรักษาโรคทางเว็บไซต์ (Website) และคุณค่าด้านจิตใจจะเห็นว่า ผู้ป่วยมีความพึงพอใจเป็นอย่างมาก เนื่องจาก เป็นการรักษาเชิงบูรณาการ คือ ใช้ทั้งวิทยาการสมัยใหม่ แพทย์แผนไทยโบราณ สมุนไพร บำบัด สมานบำบัด ธรรมโอสธ และหลักสัปปายะ ๗ มีอาหาร ที่อยู่ สถานที่พักสะดวก^๔

รูปแบบการสงเคราะห์เชิงบูรณาการของพระครูสุตศาสนการ (พระมหาไพฑูริย์ เขมธโร) มี ๔ รูปแบบ คือ สงเคราะห์ด้านปัจจัย ๔ เช่น จัดสถานที่บำบัดยาเสพติด สงเคราะห์ด้วยการสอนผู้ติดยาเสพติด เช่น ให้ความรู้ด้านยาเสพติดมีโทษภัยต่อสุขภาพและทรัพย์สิน^๕ สงเคราะห์ด้วย

กิจกรรม เช่น การสวดมนต์ไหว้พระ และสงเคราะห์แก่สังคม เช่น สงเคราะห์เด็กและเยาวชนที่ไม่มีที่เรียน

หากพิจารณาในแง่ของคุณค่าที่มีต่อสังคม จะเห็นว่า ผู้ติดยาเสพติดที่เลิกได้แล้วได้กลับไปใช้ชีวิตอยู่อย่างปกติสุขในสังคมร่วมกับสมาชิกในครอบครัว เพื่อนร่วมงานและสังคมก็ให้โอกาสทำงานได้เหมือนประชาชนทั่วไป ด้านเศรษฐกิจ ทำให้ลดรายจ่ายที่จะต้องนำเงินไปซื้อยามาเสพแล้วเพิ่มรายได้แก่ครอบครัว มีเงินเก็บยามเจ็บป่วย ส่วนภาครัฐเองก็ลดรายจ่ายสำหรับเจ้าหน้าที่ที่จะต้องออกจับกุมผู้เสพยา เช่น หน่วยงาน ป.ป.ส., เจ้าหน้าที่ตำรวจ และในด้านจิตใจ ทำให้จิตใจของผู้เสพยา ไม่หมกมุ่นอยู่กับยาเสพติด และสามารถมีจิตใจกล้าหาญทำงานร่วมกับคนอื่นได้ปกติ

รูปแบบการสงเคราะห์ของพระครูสีลวราภรณ์ (เฉลิม จูติสีโล) ได้แก่ รูปแบบการสงเคราะห์ด้วยปัจจัย ๔ เช่น อาหาร เสื้อผ้า รูปแบบการสงเคราะห์ด้านการศึกษาและส่งเสริมอาชีพ เช่น จัดโครงการปลูกไม้กิมซุง เลี้ยงปลาในบ่อสาธารณะชาติ และรูปแบบการสงเคราะห์ด้วยการแสดงธรรม เช่น อบรมประชาชนในเทศกาลสำคัญต่างๆ มีวันมาฆบูชา วันพ่อแห่งชาติ

หากพิจารณาในแง่ของคุณค่าที่มีต่อสังคม จะเห็นว่า เด็กกำพร้ามีโอกาสที่จะรอดพ้น

^๔ วิไลลักษณ์ ตันติตระกูล, “ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความผาสุกทางจิตวิญญาณของผู้ป่วยมะเร็งระยะสุดท้าย”, *วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : คณะพยาบาลศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), ๒๕๕๒.

^๕ พระวราวุฒิ ชินแสง, “บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน กรณีศึกษา พระครูสุตศาสนการ (พระมหาไพฑูริย์ เขมธโร)”, *การค้นคว้าอิสระ*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง), ๒๕๕๔.

จากปัญหาการเลี้ยงชีพในทางที่ผิด เพราะหากเด็กเหล่านี้ ไม่ได้รับโอกาสทางการศึกษาที่ผ่านวางรากฐานไว้ ก็นำเป็นห่วงปัญหาต่างๆ ทางสังคม เช่น อาชญากรรม ลักขโมย ยาเสพติด โสเภณีเด็ก เป็นต้น จะต้องเป็นปัญหาทางสังคมแก่ภาครัฐอย่างแน่นอน ด้านเศรษฐกิจ มีประชาชนในพื้นที่ตำบลโนนเมือง และใกล้เคียง ได้รับผลดีจากโครงการต่างๆ เช่น โครงการคุณพระช่วย เป็นต้น เพื่อเสริมสร้างรายได้ ลดรายจ่ายภาคครัวเรือนให้แก่เกษตรกร อีกทั้งเป็นการสร้างอาชีพเสริม เช่น การปลูกไม้กิมชุง การเลี้ยงปลา โคกระบือ ทำให้หลายชีวิตมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นกว่าเดิม และด้านจิตใจ ทำให้เด็กกำพร้าได้รับการเอาใจใส่ดูแลดูแลสุขภาพใจในครอบครัวเดียวกัน^{๑๐}

๖. อภิปรายผล

การสังคมสงเคราะห์ในทัศนะของนักสังคมสงเคราะห์ คือ เป็นการเข้าไปดูแลให้การช่วยเหลือบุคคล กลุ่มคนที่ประสบปัญหาอยู่ันให้สามารถที่จะช่วยเหลือตนเองได้ ซึ่งในกรณีการสงเคราะห์ในลักษณะนี้ ไม่ใช่ว่าจะสงเคราะห์เฉพาะด้านวัตถุสิ่งของเท่านั้น แต่เป็นการช่วยเหลือด้านกำลังใจ กำลังสติปัญญา ให้คำปรึกษา ให้คำแนะนำ ให้บุคคลโลบายที่แก้ปัญหาชีวิตได้ เป็นต้น นอกจากนั้น การสงเคราะห์ ยังรวมถึงการช่วยเหลือด้วยปัจจัย ๔ คือ อาหาร เสื้อผ้า ที่พักที่อยู่

อาศัยหรือเสนาสนะ และบำบัดด้วยยารักษาโรค ในปัจจุบัน ยังหมายถึงปัจจัยที่จำเป็นในการติดต่อสื่อสารอีกด้วย เช่น รถยนต์พาหนะสำหรับเดินทาง โทรศัพท์มือถือ คอมพิวเตอร์ สิ่งเหล่านี้ เมื่อผู้ให้การสงเคราะห์นำไปมอบแก่ผู้รับแล้ว ก็เกิดประโยชน์ต่อสังคมได้เช่นกัน อย่างเช่น การสงเคราะห์หรือบริจาคเงินเพื่อจัดหาเครื่องมืออุปกรณ์ทางแพทย์ เพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยแผ่นดินไหวที่ประเทศเนปาล ตลอดจนการบริจาคเงินจัดซื้อเครื่องมือสื่อสารที่จำเป็น เช่น วิทยุสื่อสารของเจ้าหน้าที่ การจัดซื้อเวชภัณฑ์ที่จำเป็นอย่างเช่น ยาแก้ปวดหัวตัวร้อนยารักษาโรคกระเพาะอาหาร ยาสลบ อย่างนี้เรียกว่า เป็นการสงเคราะห์ด้วยวัตถุสิ่งของ แม้บุคคลที่ให้การสงเคราะห์ ด้วยการจัดตั้งมูลนิธิต่างๆ ขึ้นมาในสังคมไทยเป็นอย่างมาก เช่น มูลนิธิปอเต็กตึ๊ง มูลนิธิสามัคคีอุทิศ เป็นต้น มูลนิธิเหล่านี้ มีวัตถุประสงค์ของการก่อตั้ง เพื่อให้การสงเคราะห์ผู้ประสบภัยต่างๆ ที่ไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ เช่น เมื่อเวลาเกิดอุบัติเหตุรถยนต์ชนกัน เจ้าหน้าที่ของมูลนิธิก็จะรีบเดินทางไปยังสถานที่เกิดเหตุอย่างรวดเร็ว มีรถฉุกเฉินพร้อม ด้วยเครื่องมือแพทย์สามารถที่จะให้การปฐมพยาบาลแก่ผู้ประสบภัยได้ก่อนที่จะส่งไปยังโรงพยาบาลใกล้เคียงต่อไป การสงเคราะห์ระดับชาติยังมีความซับซ้อนและยุ่งยากกว่าการสงเคราะห์ของหน่วยงานหรือการสงเคราะห์ของ

^{๑๐} วิเชียร ชาญณรงค์, “บทบาทพระสงฆ์ในการนำหลักธรรมมาใช้ทำกิจกรรมพัฒนาชุมชน เพื่อลด ละ เลิก อบายมุข : ศึกษาเฉพาะกรณี พระครูศีลวราภรณ์ (เฉลิม ฐิตินิล)”, *วิทยานิพนธ์พัฒนาชุมชนมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์), ๒๕๔๗.

ปัจเจกบุคคล อย่างเช่น การนำงบประมาณของประเทศมาบริหารจัดการแจกจ่ายไปตามกระทรวงต่างๆ เช่น กระทรวงศึกษาธิการควรให้รับงบประมาณมากกว่ากระทรวงอื่นๆ เป็นต้น เพราะเป็นเงินที่นำไปใช้พัฒนาคนให้มีความรู้ความสามารถ เพราะหากคนไม่เรียนก็ไม่รู้ ขาดศักยภาพ ขาดทักษะ วิชาชีพในการดำเนินชีวิต จะเห็นว่า การสงเคราะห์ ในลักษณะนี้เป็นการแปรสภาพวัตถุเงินทอง (งบประมาณ) ที่เป็นรูปธรรมจับต้องได้ ไปสู่องค์ความรู้เชิงวิชาการ วิชาชีพ และศาสตร์อื่นๆ เพื่อให้คนในชาติสามารถพึ่งพาตนเองได้ สารสำคัญสรุปว่า รัฐบาลได้แปรอามิสทานมาเป็นธรรมทานนั่นเอง หากมองในมิติของพระพุทธศาสนา

หลักการสงเคราะห์ในพระพุทธศาสนา มีฐานความคิดมาจากพุทธจริยาของพระพุทธองค์ ซึ่งได้ตรัสแก่เหล่าพุทธบริษัท ฝ่ายภิกษุในครั้งพุทธกาลว่า ควรให้การสงเคราะห์แก่ประชาชนที่มาอุปถัมภ์พระพุทธศาสนาทั้งด้วยอามิสทาน และด้วยธรรมทาน ดังปรากฏในหลักทศ ๖ เป็นการสงเคราะห์ของพระสงฆ์กับพุทธศาสนิกชน คำว่า อามิส นี้ เป็นคำเรียกชื่อวัตถุสิ่งของที่จะนำมาให้การสงเคราะห์แก่บุคคลอื่น อาจแบ่งเป็น ๓ กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มหนึ่ง เป็นปัจจัย ๔ ประกอบด้วย อาหาร เสื้อผ้า ที่อยู่อาศัยและยารักษาโรค กลุ่มสองเป็นสิ่งของ ที่ควรนำมาบูชาพระได้ มีดอกไม้ของหอม ฐูปเทียน กลุ่มสาม สามารถสงเคราะห์ได้ด้วยพาหนะเดินทาง เช่น รถยนต์ หรือสมัยก่อนใช้เกวียนในการเดินทางสัญจรไปมาก็ถือว่าเป็นการให้เช่นกัน ลักษณะของการสงเคราะห์แก่คนอื่นด้วยวัตถุ ก็แบ่งออกเป็น ๓ ลักษณะ คือ สงเคราะห์ด้วย

สิ่งของที่ดีกว่าตนเองบริโภคใช้สอยหรือ ที่เรียกว่า สามีทาน มีอานิสงส์มาก การสงเคราะห์ด้วยสิ่งของ ที่เหมือนกับที่ตนบริโภคใช้สอยหรือเรียกว่า สหายทาน มีผลปานกลาง และการสงเคราะห์ด้วยสิ่งของ ที่เลวหรือของที่ตนเองไม่ใช่แล้ว หรือเรียกว่า ทาสทาน มีอานิสงส์น้อย หากจำแนกตามเจตนา ก็แบ่งออกเป็น ๒ อย่าง คือ ประเภทแรก การสงเคราะห์ที่เป็นสาธารณะประโยชน์ เช่น การเลี้ยงดูเด็กกำพร้าของพระครูศรีสวรรค์ (เฉลิม ฐิตีสีโล) เจ้าอาวาสวัดโนนเมือง ตำบลโนนเมือง อำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา ประเภทที่สอง การสงเคราะห์ แก่คนใด คนหนึ่งหรือที่เรียกว่า ให้แก่ปัจเจกบุคคล เช่น การถวายปัจจัย ๔ แก่เจ้าอาวาสเพียงหนึ่งรูปคือเจ้าภาพไม่ได้ถวายรูปอื่นเลย

การสงเคราะห์ ด้วยธรรม มี ๒ นัยสำคัญ คือ วิทยาทานและอภัยทาน ข้อแรกเป็นการสงเคราะห์ บุคคลอื่นเพื่อให้เขามีองค์ความรู้ทั้งทางคฤ โลกและคฤธรรม จนเขาสามารถใช้วิชาชีพที่อบรมสั่งสอนเชิงศิลปวิทยา จนนำไปประกอบวิชาชีพเลี้ยงตนเองได้ ข้อสอง เป็นการสงเคราะห์คนอื่น เพื่อให้ปลอดภัย ความไม่มีภัยแก่ตนและคนอื่น ไม่ถือโทษโกรธเคืองในการล่วงเกินของคนอื่น ที่มีแก่ตนทั้งด้านการกระทำ คำที่พูด ไม่จงกรรมจงเวรต่อใคร แต่กลับมีเมตตาจิต ปราบปรามติดต่อคนอื่นอยู่เสมอ ทั้งนี้ อภัยทานมีข้อน่าสังเกตว่า บุคคลที่พึงเทศน์หรือการพิจารณาธรรม เจริญสมณะวิปัสสนาอยู่เสมอเท่านั้น จึงจะให้การสงเคราะห์ ด้วยอภัยทานได้ เพราะเป็นสิ่งที่อยู่ในจิตของมนุษย์ เป็นนามธรรม หากจะให้ก็ยากยิ่งแต่ให้อานิสงส์มาก เช่น บิดามารดาจะไม่ถือโทษต่อ

บุตรีดาซึ่งไม่อยู่ในโอวาทของตนอย่างเช่น ชอบหนีเรียน ชอบเที่ยวกลางคืน เป็นต้น แต่ด้วยเมตตาจิตของท่านทั้งสอง จึงต้องให้อภัยทานอยู่เสมอและคอยตักเตือนให้บุตรดำเนินชีวิตไปสู่ความปกติในสังคมให้ได้ อาจจะใช้วิธีการต่างๆ นำมาอบรมบุตร เช่น ยกย่องชมเชยว่าบุตรมีความดีอย่างนั้น อย่างนี้ คือ ไม่ซ้ำเติม ไม่พูดให้บุตรซ้ำใจหรือรู้สึกเกลียดต่อคำสอน บางครั้งหากบิดามารดาต้องการองค์ความรู้ในด้านศีลธรรม จริยธรรมในการอบรมบุตร ก็อาจจะให้คนอื่น ๆ ในสังคมช่วยเหลือได้ เช่น ส่งบุตรธิดา ไปเข้าค่ายคุณธรรม จริยธรรม อย่างเช่น โครงการสงเคราะห์เด็กและเยาวชนไม่ให้ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดที่พระครูสุตศาสนการ (พระมหาไพฑูริย์ เขมธโร) เจ้าอาวาสวัดพุทธเกษม ตำบลหนองกุง อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น ได้จัดอบรมในแต่ละเดือน

ประเด็นสำคัญที่ควรปฏิบัติสำหรับการสงเคราะห์แก่บุคคล/องค์กรต่างๆ คือ ทำด้วยจิตศรัทธา ให้เกียรติ ให้ตามโอกาสที่เหมาะสม มีจิตที่เอ็นดูสงสารและให้แล้วไม่กระทบถึงรายได้ตนเอง คือ ให้หมดใจ แต่ไม่ใช่หมดสิ่งของที่จะให้ ในปัจจุบัน การสงเคราะห์ ข้อสุดท้ายนี้ เป็นปัญหามากในแวดวงพระพุทธศาสนาหรือวงการคณะสงฆ์ ไม่ว่าจะในเมืองไทยหรือต่างประเทศ ก็คือ พระสงฆ์บางรูป ได้ชักชวนให้ญาติโยมพุทธศาสนิกชนสงเคราะห์แก่วัดและตนอย่างไม่มีขอบเขตในการให้ เช่น ผู้ให้บางคนสงเคราะห์แก่วัดจนหมดตัวแล้ว ก็เกิดปัญหาทะเลาะกันในครอบครัว ฝ่ายผู้ให้ก็อ้างว่า พระสงฆ์สอนว่า หากบริจาคเงินมากก็จะได้บุญมาก ใครทำน้อยได้บุญน้อย จึงต้องบริจาคให้หมด

ทรัพย์ไม่เหลือบ้าน รถยนต์ ที่ดิน ก็หมดที่ทำกินก็ยกถวายพระสงฆ์ รูป นั้นหมด เพราะท่านสอนให้เสียสละ ฝ่ายสมาชิกในครอบครัวก็ตอบได้ว่า ถ้าอย่างนั้นคุณก็ต้องไปอยู่ที่วัดจะดีกว่า บางรายก็หนีไปอยู่กับพระสงฆ์ในวัดจริงๆ ซึ่งกรณีเหล่านี้เริ่มมีมากในสังคมไทยปัจจุบัน เท่าที่ ผู้วิจัย ตั้งข้อสังเกตมูลเหตุเหล่านี้ จึงทำให้ผู้วิจัยปรารถนาที่จะแนะนำแก่ผู้ให้การสงเคราะห์ ด้วยวัตถุประสงค์ต่อบุคคลว่า ควรพิจารณาอยู่เสมอว่า ต้องให้อย่างมีขอบเขต มีกติกาดังนี้ เช่น มีเงิน ๑๐๐ บาท ก็ควรให้ไม่เกิน ๒๐ บาท เป็นต้น เหลือไว้ ๘๐ บาท ไม่ใช่ตรงข้าม เพื่อให้เขาพอที่จะช่วยเหลือตนได้ ไม่ใช่ให้เพื่อให้เขาร่ำรวย แต่เรายากจน หรือเราหมดตัว กระทั่งแม้ชีวิตครอบครัวก็ต้องล้มเหลว พ่อแม่ลูกต้องจากกันไป คนละทิศคนละทาง เป็นกรณีที่ผู้วิจัยเป็นห่วงอย่างยิ่ง เรื่องนี้ เคยเป็นข่าวมาแล้วเมื่อหลายปีที่แล้ว ว่าครอบครัวของนายพลท่านหนึ่ง มีเงินอยู่นับร้อยล้านบาท แต่ภรรยาได้นำไปสงเคราะห์แก่พระสงฆ์รูปหนึ่งกว่าแปดสิบล้านบาท เงินเหลือไม่ถึงสิบล้านบาท เมื่อสามีทราบในภายหลัง ถึงล้มกับป่วยลงอย่างกะทันหัน คือ เส้นเลือดฝอยในสมองแตก จนทำให้เป็นอัมพาตในเวลาต่อมา จากกรณีศึกษาเช่นนี้ จะเห็นว่า นอกจากจะเสียทรัพย์แล้ว ยังเสียสามีที่ดีไปอีก ครอบครัวต้องประสบปัญหาด้านการเงินตามมาทีหลังอื่นๆ อีกมาก

กรณีศึกษาบุคคลผู้ให้และผู้รับการสงเคราะห์ในพระพุทธศาสนา อย่างเช่น พระพุทธเจ้าทรงสงเคราะห์แก่ชาวโลก พระญาติและในฐานะทรงเป็นพระพุทธรูป ส่วนพระสาวก สาวิกา และอุบาสกอุบาสิกาก็ได้เจริญรอยพระพุทธองค์ด้วย

การสงเคราะห์ผู้อื่น เช่นนางวิสาขามหาอุบาสิกา ที่ให้การสงเคราะห์แก่พระภิกษุสามเณรตลอดจน ประชาชนที่ทุกข์หรือมีปัญหาในการดำเนินชีวิต หากจะวิเคราะห์ถึงความสัมพันธ์ของหลักธรรม ที่มาสันับสนุนการสงเคราะห์ก็มีหลายหมวดด้วยกัน เช่น เมตตา ทานในพระสูตรต่างๆ สังคหวัตถุ ๔ ซึ่งหัวข้อธรรมเหล่านี้ บ่งบอกว่า ผู้ให้การ สงเคราะห์แก่คนอื่นไม่ว่าจะด้วยวัตถุและธรรม ก็ตาม จำเป็นต้องมีคุณธรรมในใจของตนเนื่องจาก หากขาดเพียงเมตตาธรรมแล้ว การช่วยเหลือกันจะ เกิดขึ้นไม่ได้เลย

หลักการสงเคราะห์ของพระสงฆ์ในภาค ตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ในงานวิจัย นี้ ผู้วิจัยได้นำมาศึกษาในภาคสนามเพียง ๓ รูป ได้แก่ พระปพนพัชร์ จิรธมโม เจ้าอาวาสวัดคำ ประมง พระครูสุตศาสนการ (พระมหาไพฑูริย์ เขม ธโร) เจ้าอาวาสวัดพุทธเกษม และพระครูศีลวราภ รณ์ (เฉลิม ฐิตินิล) เจ้าอาวาสวัดโนนเมือง ซึ่งมี ประเด็นสำคัญ ในการศึกษาที่ได้จากการสงเคราะห์ ของแต่ละรูป ดังอภิปรายผล ต่อไปนี้

กรณีศึกษาที่ ๑ พระปพนพัชร์ จิรธมโม เป็นพระสงฆ์นักสงเคราะห์ ที่ได้ให้ความอุปถัมภ์ค้ำ จุนผู้ป่วยโรคมะเร็งระยะสุดท้าย โดยได้ใช้วัดคำ ประมง เป็นสถานที่ในการบำบัดรักษา มีทีมสห วิชาชีพ เข้าไปให้การสงเคราะห์ช่วยเหลือผู้ป่วย อย่างครบวงจร เริ่มตั้งแต่การตรวจไข้ผู้ป่วย การ วินิจฉัยโรค ไปจนถึงการบำบัดรักษา ด้วยสมุนไพร บำบัด ดนตรีบำบัด สมาธิบำบัด และธรรมโอสธ ตลอดจนให้ผู้ป่วยเข้าถึงวิปัสสนากรรมฐาน มีสติ ปัญญา ๔ เช่น การกำหนดรู้ทุกขเวทนาที่ตนได้รับ

อยู่ จนผู้ป่วยที่มารักษาตนคลายวิตกกังวลใจและ รู้จักการปล่อยวาง ระลึกถึงความตายแล้ว ปฏิบัติ ตนให้เหมาะสมแก่ผู้ป่วย เช่น ควบคุมอาหาร การ บริโภค หากผู้ป่วยได้ปฏิบัติตนตามกระบวนการ บำบัดแล้ว มีหลายราย ก็หายป่วย แต่บางรายก็ไม่ หาย เพราะโรคมะเร็งมีความรุนแรงมากในการเข้า ทำลายอวัยวะภายในของผู้ป่วย จึงต้องบำบัดทั้ง ทางกายและทางใจควบคู่กันไป หากพิจารณาในแง่ คุณค่าจะเห็นว่า การสงเคราะห์ของท่านส่งผลต่อ สังคม คือ เป็นการช่วยเหลือผู้ป่วยให้เขาหายขาด เมื่อหายป่วยก็สามารถมาทำหน้าที่ในการดำเนิน ชีวิตได้อย่างปกติสุขต่อไป เช่น ข้าราชการครูก็มา สอนหนังสือแก่นักเรียนได้อีก ผลดีด้านเศรษฐกิจ เช่น ลดค่าใช้จ่ายในการรักษาลดค่าเดินทาง ค่า อาหาร เป็นต้น ของผู้ป่วยและญาติ ผลดีด้านจิตใจ คือ ช่วยให้ผู้ป่วยมีสุขภาพจิตที่ดีขึ้นสามารถที่จะมี กำลังใจ พร้อมที่จะเตรียมตัวก่อนตายโดยไม่กลัว ตาย แต่ไม่ประมาทรู้จักพิจารณาธรรมอยู่เสมอ หากตายก็ตายอย่างมีสติ มีความสงบไม่หวั่นไหวแต่ ประการใด

กรณีศึกษาที่ ๒ พระครูสุตศาสนการ (พระ มหาไพฑูริย์ เขมธโร) เป็นพระสงฆ์นักสงเคราะห์ที่ ได้ให้ความอุปถัมภ์แก่เยาวชนและผู้ติดยาเสพติด ซึ่งเป็นผู้ใช้แรงงานเป็นส่วนใหญ่ โดยใช้วัดพุทธ เกษม อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น เป็นสถาน บำบัดผู้ติดยาเสพติด มีทั้งนักเรียน นักศึกษา ผู้ใช้ แรงงาน ที่มารักษาตัวอยู่ที่วัดแห่งนี้ มีขั้นตอนใน การรักษา เริ่มด้วยการให้ผู้ติดยาเสพติดตั้งใจ ปณิธานแน่วแน่ ต่อหน้าพระประธานและพระสงฆ์ ว่า หากตนมารักษาที่นี่แล้ว จะไม่หวนกลับไปเสพ

อีก จึงให้สมาทานศีล ๕ หลังจากนั้น ก็จะใช้สมุนไพรมานวดเพียง ๓ นาที บดเป็นยามารักษา นอกจากนั้น ยังจัดกิจกรรมต่างๆ ขณะผู้ติดยาเสพติดอยู่ที่วัดเพื่อป้องกันจิตใจของผู้เสพไปคิดเรื่องอื่นๆ เช่น จัดอบรมเรื่องโทษของยาเสพติด ส่วนกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาประกอบด้วยการใช้สมาธิบำบัด ธรรมโอสธ และเจริญสติปัญญา ๔ เพื่อให้ผู้ติดยาเสพติด มีสติรู้ระลึกอยู่เสมอ ในการยืน เดิน นั่ง นอนและอิริยาบถอื่นๆ หากพิจารณาในแง่ของคุณค่า แล้วจะเห็นว่าการสงเคราะห์ของท่าน ส่งผลดีต่อสังคม อย่างเช่น ช่วยลดปัญหาผู้ติดยาก่ออาชญากรรมที่รุนแรง ทั้งต่อตนและคนอื่น เช่น การทำร้ายผู้อื่นเพราะจิตประสาทหลอน ผลดีด้านเศรษฐกิจ เช่น ช่วยลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น คือ แต่เดิมผู้ติดยาจะนำเงินที่ได้มา ไปซื้อยาเสพติดมาเสพ แต่เมื่อมารับการบำบัดรักษาจนหายแล้ว เงินส่วนนี้ ก็จะเหลือไว้เป็นค่าใช้จ่ายในครัวเรือนของตน จึงเป็นผลดีต่อเงินออมและเก็บไว้ใช้ประโยชน์ในด้านอื่นๆ เช่น เก็บไว้ใช้จ่ายยามเจ็บป่วยไม่สบาย นำไปลงทุน และผลดีด้านจิตใจ คือ เมื่อผู้ป่วยหายเสพยาได้แล้ว ญาติหรือสมาชิกในครอบครัวต่างก็ตั้งใจว่าได้บุตรธิดาหรือสามีของตนกลับมาสู่บ้านและเป็นคนใหม่ มีคนให้เกียรติไม่ถูกดูหมิ่นเหมือนแต่ก่อนว่า “เป็นคนขี้ยา” สังคมก็ให้อภัยและให้โอกาสในการทำงาน จึงเป็นเรื่องที่น่ายินดีว่าประเทศได้มีพลเมืองที่ดีเพิ่มขึ้นอีกคน

กรณีศึกษาที่ ๓ พระครูศีลวราภรณ์ (เฉลิม จูติสีโล) เจ้าอาวาสวัดโนนเมือง เป็นพระสงฆ์นักสงเคราะห์ ที่ได้ให้ความอุปถัมภ์ เลี้ยงดูเด็กกำพร้า ซึ่งเป็นผู้ด้อยโอกาสทางสังคม ซึ่งอยู่ในวัดโนนเมือง

กว่า ๓๐๐ ชีวิต เช่น ถูkfพ่อแม่ทอดทิ้งให้เป็นภาระแก่คนอื่น นอกจากนั้น ท่านยังได้ให้การสงเคราะห์แก่พระภิกษุสามเณร ด้วย โดยการส่งเสริมให้เรียนต่อไป จนถึงระดับอุดมศึกษา หากผู้เรียนนั้นต้องการเรียนต่อ ซึ่งก็มีหลายรูป/คน ที่ประสงค์จะเรียน ท่านก็ได้ช่วยเหลือให้สมปรารถนาในการศึกษาเล่าเรียน เบื้องต้น ก็ได้ใช้วัดโนนเมือง เป็นสถานศึกษาแก่เด็กเยาวชน พระภิกษุสามเณรเหล่านี้ โดยเปิดการเรียนการสอน ตั้งแต่ชั้นอนุบาล ประถมศึกษา ไปจนถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น มีจำนวนผู้เรียนครบทุกห้อง ทุกชั้นเรียน นอกจาก จะให้การสงเคราะห์ด้านการศึกษาแล้วยังให้การสงเคราะห์แก่ประชาชน ข้าราชการ หน่วยงานรัฐและเอกชนตลอดจนคณะบุคคลต่างๆ ที่เข้าไปศึกษาทำงานในวัดโนนเมือง โดยการจัดโครงการต่างๆ ทั้งในวัดและนอกวัด เพื่อสาธารณประโยชน์ เช่น โครงการออมทรัพย์ โครงการคุณพระช่วย โครงการพัฒนาสิ่งแวดล้อมในหมู่บ้าน หากพิจารณาในแง่ของคุณค่าแล้ว จะเห็นว่าการสงเคราะห์ของท่าน ส่งผลดีต่อสังคม เช่น ช่วยลดปัญหาเด็กเร่ร่อนหรือเด็กจรจัดไร้ที่อยู่อาศัย โดยการส่งเสริมให้เด็กเหล่านี้ มีอาชีพเสริม เช่น การเลี้ยงปลุ่สตว์ไว้กิน ไร่ขาย มีหมู เป็ด ไก่ไข่ ไก่เนื้อ ปลานิล เป็นต้น เพื่อสร้างรายได้แก่พวกเขา และให้รู้จักเรียน รู้ เอาตัวรอด ในแง่เศรษฐกิจพอเพียง รู้จักทำงานร่วมกันอย่างมีความสุข ผลดี ข้อหนึ่ง คือ ช่วยลดปัญหาความขัดแย้งระหว่างวัดกับบ้าน เช่น การไม่ให้มีมหรสพ อาทิ หมอลำ ลิเก เป็นต้น เพื่อฉลองที่วัดโนนเมือง ผลดี ด้านเศรษฐกิจ เช่น กระตุ้นให้เกิดการหมุนเวียนของเงิน

ในชุมชน มีโครงการออมทรัพย์ โดยการจัดตั้งกลุ่มสะสมทรัพย์ขึ้นมา ช่วยเหลือประชาชน โครงการปลูกฝังกิมชุงแก้ปัญหาความยากจนและแก้หนี้สินได้ เกิดรายได้และมีหน่อไม้ไว้รับประทาน นอกจากนี้ ท่านยังสอนให้ประชาชน รู้จักหา รู้จักเก็บ รู้จักใช้เงิน อย่างมีระบบ มีผลดีในด้านจิตใจ เช่น เมื่อประชาชนอยู่ดีกินดีมีเงินใช้เลี้ยงตัวเองได้ตามอัตภาพแล้ว ก็ดีใจว่าตนมีเงินจ่ายหนี้สินในชีวิตประจำวัน แล้วรู้จักการทำบุญสุนทาน พาลูกหลานไปวัด ฟังเทศน์ในวันพระ ช่วยเหลือกันจัดงานในวันสำคัญต่างๆ เช่น วันพ่อแห่งชาติ วันวิสาขบูชา เป็นต้น ก็เพราะเห็นคุณค่าของธรรมะ ที่ท่านอบรมสั่งสอนอยู่เสมอ พร้อมกับเป็นแบบอย่างแก่ชาวบ้านด้วยการทำให้ดู อยู่ให้เห็น เย็นให้สัมผัส ด้วยการเจริญภาวนาง่ายๆ เช่นการเจริญกรรมฐานด้วยการกำหนดรูปนอน จึงถือว่าท่านได้ให้การสงเคราะห์ ทั้งในแง่วัตถุและธรรมแก่ประชาชน และเป็นที่รักเคารพของคนในชุมชน มีหลายคนที่เป็นที่ทึ่งแล้ว รู้สึกสงสารและรักเมตตาเด็กกำพร้าเหล่านี้ จึงรับเป็นเจ้าของภาพด้วยการเลี้ยงอาหารกลางวันบ้าง ซื่อเสื้อผ้าที่สวยงามให้บ้าง ซื่อสมุดปากกาไปแจกบ้าง

๗. ข้อเสนอแนะ

๑. ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย

๑. ควรปลูกฝังค่านิยมในการสงเคราะห์ด้วยวัตถุแก่บุตรหลานในสถาบันครอบครัว คือปลูกฝังด้านคุณธรรม จริยธรรมให้ด้วย ไม่ใช่ให้เสพแต่เพียงวัตถุสิ่งของเท่านั้น

๒. สถาบันพระพุทธศาสนาหรือองค์กร ควรปรับเปลี่ยนทัศนะในการแสดงธรรมหรือปาฐกถาธรรม รวมไปถึงคำพูดตลอดจนท่าทีด้านพฤติกรรมที่ใช้เป็นวาทะกรรมอบรมสั่งสอนธรรมแก่ประชาชน เพื่อป้องกันสัทธรรมปฏิรูป คือการนำคำสอนของพระพุทธเจ้ามาอธิบายแบบอัตโนมัติยอธิบายคือแบบตัวเองเข้าใจอย่างไรก็อธิบายไปอย่างนั้น

๓. สถาบันของชาติตลอดจนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาทุกองค์กร โดยเฉพาะสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ถือว่าเป็นองค์หนึ่งที่มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนพระสงฆ์และองค์กรสงฆ์ให้เดินไปข้างหน้าหรือเดินถอยหลังก็ได้ เพราะเหตุว่า เป็นองค์กรเดียวที่ทำหน้าที่ดูแลพระสงฆ์ อย่างเป็นระบบและครบวงจร มีอยู่ทุกจังหวัด ทั่วประเทศไทย ฉะนั้น หากเกิดกรณีดังในข้อสองที่กล่าวมาแล้วนั้น ก็สามารถที่จะเข้าไปเป็นคนกลางพูดคุยปรับทัศนะในการแสดงธรรมของพระสงฆ์ที่สอนผิดแผกไปจากพระสัทธรรมที่ปรากฏในพระไตรปิฎกตลอดจนอรรถกถา ปกรณ์วิเสสที่ใช้เป็นหลักฐานขึ้นสำคัญในเชิงวิชาการ นอกจากนั้น การทำหน้าที่ขององค์กรแทนคณะสงฆ์ ก็ควรทำงานร่วมกับพระสงฆ์แบบบูรณาการด้วย

๒. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

๑. ควรมีศูนย์ฝึกอบรมพระสงฆ์ให้เป็นผู้เสียสละแก่ชุมชน ที่มีปัญหาต่างๆ ในพื้นที่ของพระสงฆ์จะได้มีประโยชน์

๒. ควรปรับทัศนคติของชาวพุทธใหม่เพื่อให้เกิดการยอมรับการทำงานของพระสงฆ์

ในด้านงานสังคมเคราะห์ให้มากกว่านี้ พระพระสงฆ์ส่วนใหญ่ยังเป็นปฎิคาหก คือผู้รับมากกว่า ถ้าพระสงฆ์เป็นผู้ให้มากกว่า พระสงฆ์จะมีประโยชน์ต่อสังคมมาก คนรุ่นใหม่ก็จะเห็นคุณค่าของพระสงฆ์หรือสถาบันสงฆ์มากขึ้นในยุคสังคมเสรีโภคอย่างนี้

๓. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

๑. ศึกษารูปแบบและวิธีการสังคมสงเคราะห์ของพระสงฆ์ไทย : กระบวนวิธีการสงเคราะห์ประชาชนด้วยหลักพุทธธรรมโดยผ่านสื่อสมัยใหม่

๒. ศึกษาผลกระทบของการสงเคราะห์ด้วยอามิสทาน : กรณีศึกษาพระสงฆ์กับงานก่อสร้างนวัตกรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(ก) ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

(ข) ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ :

พระมหาสมจินต์ สมมาปัญญา. พระพุทธศาสนายานในอินเดีย พัฒนาการและสารัตถธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘.

บุหงา ตโนภาส. สังคมสงเคราะห์ศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๑.

(๒) วิทยานิพนธ์/คุษฎีนิพนธ์/สารนิพนธ์/รายงานการวิจัย :

พระวราวุฒิ ชินแสง. “บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน กรณีศึกษา พระครูสุตศาสนการ (พระมหาไพฑูริย์ เขมรโร)”. การค้นคว้าอิสระ. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๔.

วิเชียร ชาญณรงค์. “บทบาทพระสงฆ์ในการนำหลักธรรมมาใช้ทำกิจกรรมพัฒนาชุมชน เพื่อลด ละเลิกอบายมุข : ศึกษาเฉพาะกรณี พระครูศีลวราภรณ์ (เฉลิม ฐิตีสีโล)”. วิทยานิพนธ์พัฒนาชุมชนมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๗.

วิไลลักษณ์ ต้นดีตระกูล. “ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความผาสุกทางจิตวิญญาณของผู้ป่วยมะเร็งระยะสุดท้าย”. วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : คณะพยาบาลศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

(๓) เอกสารที่ไม่ได้ตีพิมพ์ :

พระเทพเวที (ประยูรย์ ปยุตโต). **คินความหมายแท้ของสังคตสงคราะห์**. ถอดเทปจากการสนทนากับพระเทพเวที โดยกลุ่มนักสงคราะห์ ที่สถานพำนักสงฆ์ศาลากลางสระ จังหวัดประทุมธานี ๑๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๒.